

Forfatter: Palladius, Peder

Titel: Udrag fra Peder Palladius' Danske Skrifter

Citation: Palladius, Peder: "Peder Palladius' Danske Skrifter", i Palladius, Peder: *Peder Palladius' Danske Skrifter*, udg. af Lis Jacobsen , H.H. Thiele, 1911-1926, s. 34. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-palladius01val-shoot-idm140153320991936/facsimile.pdf> (tilgået 28. april 2024)

Anvendt udgave: Peder Palladius' Danske Skrifter

Oversættelsen i hvert Fald ikke kun har haft Wittenberger-udgaven som Grundlag; imidlertid kan Palladius heller ikke som Enegrundlag have haft den nedertyske Udgave, da saavel Magdeborgerudgaven 1531 af Katekismen, som Magdeborgerudgaven 1534 af Haandbogen i deres Indretning er forskellig fra Palladius' Enchiridion. Der er derfor, saa vidt jeg kan se, kun to Muligheder: *enten*, at Pall har haft en nedertysk Udgave som Grundlag, hvis hele „Gesamtanlage“ var bragt i Overensstemmelse med den højtyske Udgave (en saadan Udgave har jeg imidlertid ikke fundet Oplysning om, hvad der dog ikke viser, at den ikke er bevaret — Weimarudgaven af Luthers Værker med den fuldstændige Fortegnelse af Udgaver er endnu ikke naaet til Enchiridion — end mindre, at den ikke har eksisteret) *eller*, at han har haft den nedertyske Magdeborgerudgave som Hjælp til Oversættelsen, men som Grundlag for Bogens Indretning en højtysk Udgave, og da rimeligvis Udgaven 1536, som han jo, som foran paavist (S. 27), vistnok allerede nyttede til sin Katekismusoversættelse 1537.

Og at Palladius har nyttet en nedertysk Udgave er ikke tilfældigt. Hvor stor Indflydelse Nedertysken har haft i Danmark i de foregaaende Aarhundreder, har vi Vidnesbyrd om i de talrige nedertyske Ord, der i hin Tid fik Indfødsret i Sproget. Og denne Indflydelse fortsattes i Reformationstiden. Ikke mindst gennem selve Reformationsværket. Mange kirkelige Dokumenter fra 16. Aarh. er affattet paa Plattysk. Den Mand, der ordnede hele vort Kirkevæsen talte Plattysk¹. Den Konge, der gennemførte den evangeliske Kirke, talte Plattysk². Og i Wittenberg,

¹ Bugenhagen var Pomeraner. Og han har — efter Luthers Opfordring — gennemsat adskillige plattyske Udgaver af hans Skrifter, bl. a. Testamentsoversættelsen 1523. Selv er han Forfatter til forskellige plattyske Arbejder, bl. a. vistnok til den egenlige Forløber for Luthers Katekismus: *Eyn Bökeschen vor de leyen unde kinder*, 1525. Jfr. F. Cohrs, *Die evangelischen Katechismusversuche* I, 169 ff. og IV, 248, Fodn. 4.

² Det fortælles endog, at Kristian d. Tredje ikke forstod Dansk, se *Minerva* 1788, 261 og *Allens Haandbog* 8. Udg., S. 330, Fodn. 4; jfr. endvidere Engelstoft, *Reformantes et Catholici*, 1836, p. 185.

den By, til hvis Universitet danske Reformatorer fortrinsvis søgte, taltes dengang rent Plattysk¹. Højtyskens Erobring af Nordtyskland var endnu kun i sin Vorden. Berøringen med det *talte* højtyske Sprog var da ringe, og den væsentligste Del at det skriftlige Samkvem med Tyskland foregik paa Latin eller Plattysk. Det er da forstaaeligt, om de danske Oversættere har søgt til nedertyske Udgaver, hvor disse fandtes. Og at dette for Katekismens Vedkommende ikke blot gjaldt Palladius, men vistnok ogsaa Sadolin, skal jeg senere vise; derimod havde Vormordsen, som ovf. omtalt, oversat sin Katekismus — efter Latin².

III.

Det næste Spørgsmaal er, om Palladius ved Siden af den (eller de) tyske Udgaver har benyttet en latinsk Oversættelse. Herom tror jeg ikke, der kan være Tvivl. Skønt Helheden hviler paa tysk Grundlag, skønt latinske Konstruktioner saa godt som aldrig findes, er der Enkeltheder, hvor Overensstemmelsen med de latinske Oversættelser er saa aabenbar, at den kun kan forklares derved, at Palladius (ligesom iøvrigt ogsaa Sadolin) har benyttet baade tyske og latinske Udgaver. Som Exempel skal jeg nævne følgende Steder — idet jeg stadig kun tager de Stykker af Haandbogen, til hvilke han efter al Sandsynlighed ikke har haft dansk Grundlag —:

S. 69, L. 22—23. Pall: *i tuinge folcket til en part aff Sacramentet oc til eders menneskelige lerdom* = lat. (Lonicerus' Oversættelse): *quod unicam tantum speciem Sacramenti ac*

¹ Jfr. K. Knoke, Luthers kleiner Katechismus, Halle 1904, S. 17.

² Hvis det skulde vise sig, at Oversættelseslitteraturen i Reformationstiden for en væsentlig Del hviler paa nedertysk eller latinsk Grundlag, og ikke som hidtil antaget paa højtysk, vil det, naar Hensyn tages til den øvrige stærke plattyske Paavirkning — og ringe højtyske — være forstaaeligt, at det højtyske Ordforraad i saa ringe Grad prægede Sproget, — noget der har staaet som ret mærkeligt (se f. Ex. Dahlerups Sprog-historie, Kbh. 1896, S. 48). — Jfr. om Messehaandbogens Forhold til Nedertysken, af. S. 39°.